

prägt. Wenn dagegen Koriun von Mašt'oc sagt: „In den Tagen der Kindheit unterrichtet im hellenischen Schrifttum kam er, langte an in der Provinz der Arschakunier, der Könige von Grossarmenien, blieb in der königlichen Kanzlei, um Diener zu werden des vom König gegebenen Befehles“, so scheint allerdings der Zusammenhang darauf zu führen, dass damals die Kanzleisprache des armenischen Hofes griechisch war. Diese Schlussfolgerung wird indessen durch die Erwägung hinfällig, dass Armenien damals keinen eigenen König hatte, sondern unter persischer Oberherrschaft stand und im Namen des Königs der Könige von einem einheimischen *hazavajet* (Reichsverweser) verwaltet wurde¹. Dieser musste sich aber in offiziellen Aktenstücken und im Verkehre mit der Zentralregierung zweifellos des Persischen bedienen. Die Stelle wird also mit weit grösserer Wahrscheinlichkeit so zu interpretieren sein, dass Mašt'oc die hellenische Schrift schon in seiner Heimat Hac'ekav² bei Aštišat erlernt hatte — der Katholikos Nerses soll ja an verschiedenen Orten in allen Gauen Armeniens Schulen (*qayragos*, eigentlich Schreibschulen) im Griechischen und Syrischen angeordnet haben³ — und dann in der königlichen Kanzlei, was sich für den Leser von selbst verstand, auch das Persische erlernte.

(Fortsetzung folgt.)

Dr. Jos. Marquart.

¹ Koriun. Venedig 1894, 8° S. 13—14.

² Siehe die oben S. 531, Anm. 4 erwähnte Abhandlung.

³ Faust. 4, 4 S. 78.

Հայաստանի արքայազնի ըստ ինքեան գրած հիշած չեն: Երբ ընդհանրապես կորիւն Մաշտոցի մասին կը հաստատուէ թէ «ի մանկութեան տին վայելեալ հելլենական գրութեամբն, եկեալ հասեալ ի գաւառն Արշակունեաց Հայոց մեծոց, կացեալ յարքունական գիւանին, լինել պատուար արքայատուր հրամանին», պատմութեան կապակցութիւնը կը թափ հոն յանդիլ թէ նոյն տանն հայ արքունեաց գիւանական լեզուն յաւարէ: Էր. Միայն թէ այս եզրակացութիւնը կը խախտուի խորհրդածութեամբս թէ Հայաստան նոյն միջոցին շուէր իւր սեփական թագաւորը, այլ զորէի վերին իշխանութեան ներքեւն էր եւ Արքայից Արքայի տնտաւոր ընդիլ հազարապետէ (Reichsverweser) մը կը կառավարուէր: Այս հազարապետը սակայն պաշտօնական գրութիւնները եւ կենդանական կառավարութեան հետ ունեցած յարաբերութիւններն անտարակոյս կը կատարէր պարկերէն լեզուաւ: Կորեան տեղիքն ըստ այսմ մեծագոյն հասանականութեամբ այսպէս պէտք ենք մենքարանել թէ Մաշտոց յոյն գրութիւնը ուսած է հայերէնից, Աշտիշատի մօտ հայեկաց գիւղը — կը պատմուի արդէն թէ Կերսէն կաթողիկոսի տեղին տեղին յամենայն գաւառս Հայոց կը կարգէր գրարդս (= Schreibschulen) յոյն եւ ասորի լեզուներու: — եւ արքունական գիւանին մէջ, ինչպէս ընթերցողն անմամբ արդէն կը հասկնայ, սարկեցաւ նաեւ պարկերէնը:

(Շարունակել)

ԴՈՏ. ՈՂՎ. ՄԱՐԿԱՐԿ

Թարգմանց Հ. Ա. ՎԱՐԿԱՆԵԱՆ

¹ Կորիւն, Վենետիկ 1894, 8°, էջ 13—14:

² Հմմտ. մեր վերջ, էջ 532, ծանօթ. 4, յիշած յօդուածը:

³ Փառաւոր. Գ., 4, էջ 78:

ԳՐԻԳՈՐԻ ՄԵԳՐՈՍԲՈՒԹԻ “ԳԵՐԵՏՆԵԱՆԻՆ” ԵՄԲԱՂԱԳԵՆ ԼՈՐԵՆԹԵ

(Շարունակել)

11.

Ստորոգեալ ըզգ սքողոստիկոսեան¹
Անն (սպարապետ) Կել Էրեւան

Փարնակապետ² ոգեցից³, ոչ իբրու
Կարապետ Կոյ (Կոնստ), Կել էր

տարբերուն⁴, այլ տրամակող⁵,
տեղի, Կել գաղափարային,

փատողանալ⁶ եւ շորթել⁷ ի ներացիկ⁸
Բարեկամ Կել Կել Կել Կել Կել Կել

մականութիւն⁹ ներում¹⁰ նպատու
Կիւն-Կիւն-Կիւն Կոյ Կոյ Կոյ
[էջը]

եղելոց առ ի մէնը¹¹, ստողասցիւ¹²:
Կիւն Կիւն Կիւն Կիւն Կիւն Կիւն

Կեր տուած թարգմանութիւնն կը տանէ
ընթերցողը թէ շատ օրջ եւ նշանակալից միտք
մ'ունի Մագիստրոսի բառը, եւ սակայն քանի
մը բառերու գրութեան նկատմամբ մեծ խառն
նկատիւն յուռջ եկած է ձեռագրաց մէջ:

1. Սքողոստիկոսեան = գիտնական: Դա-
նութ ին. σχολαστικός բառը, որ կը նշա-
նակէ ի մէջ այլոց, «գիտութեան մը պարա-
պող, գիտնական», կը գտնենք այս բառը
Կարապետի մէջ 7 — Տրդ գարու գրութեան

մէջ երկու ուղղագրութեամբ. ա. իւր քողաստիկոս, եւ ք. քողաստիկոս: «Այս Ղիզ գինեւ քողաստիկոս էր եւ ճարտար քան զամենայն ուսմանից իւր» (Վարդ Ներսէս. Ա. Հատ. Վեներա. 1855, էջ 224). — «Իրբեւ զայր իմաստուն քողաստիկոս» (Անդ. էջ 226 եւն). — «բազում քողաստիկոսաց պէտք են աստ՝ զի կարողացն վիճել ընդ քեզ» (Վարդ եւ Վեր. Սարգս. Ք. Հատ. Վեներա. 1874, էջ 493), ուր հրատարակիչը շատ ճիշտ կը նկատէ թէ լատ. scolasticus բառն է. «եթէ զքեանին զաշխարհի քողաստիկոսս ի մի վայր ժողովեացես» (Անդ. էջ 493)¹: Այդ. ունի «քողաստիկոս = աստնական դպիր (բժիշկ)»:

Այսպիսի ծանօթ բառի մը գրութեան՝ Մագիստրոսի ձեւագրաց մէջ առած ձեւերն յիշատակութեան արժանի են.

Վիեն, ձեւագիրն ունի՝ զքո զօտիկոսեան.
Անա. զքո զօտիկոսեան.
Կոստան. (սարքերակ) զփողոստիկոսեան.
Էմ. սպագ. զփողոստիկոսեան.

2. Փաքնակապէս = Կարողապէս: Անա. ՆԲ. ՄԿ. եւ Էմ. ունին այսպէս. իսկ Վիեն,² քաղաքացի. իսկ Էմ. եւ ՄԿ. տարբերակներն՝ քաղաքացի: Նշանակութիւնը կը գտնենք միայն ԱԳԻ. իսկ, իրր՝ փաքնակ = հարուստ, կարող: իսկ երբ. ունի փաքնական = բնիկ, հարուստ: Պահանջներ «կարողապէս, նշանակութիւնն, աչքի առջեւ ունենալով այն պարագան, որ Մագիստրոս իրաւամբ ինք զինքը բարձր զգալով՝ զինքը թշնամաւոր զիրակոսէն, «խեղ», կը տեսնէ ինք զինքը՝ «իշխանաբար» տալու այս անունը: Ցեղ մը կը յիշէ այս ձևորհումը հետեւեալ խօսքերով. «արդ զայսոսիկ արհեստս եւ իմաստանակութիւնս մեծարեմէն մէկն է. «իշխան է հազարերգութիւն ի հազարելոյ կար» (ՄԿ., էջ 203):

3. Ոգեցից = Կոչեցից [զանուն . . տաց]: «Անէ» նշանակութեամբ «իշխան» Մագիստրոսի լեզուին սովորական բառերէն մէկն է. «սեւ է հազարերգութիւն ի հազարելոյ կար»:

¹ «Սքողաստիկոս ան (Փ. Գար.) մ. Հրեց. էջ 280. իսկ նոյն խօսքը ԺԲ-ԺԳ. գարու մէջ կը թարգմանուի. «այս ան իմաստասեր եւ բանասեր եւ շարժեալ յոյժ արարեցին բանից հետաքրքիրանաց» (Անդ.) նոյն խօսքը՝ քիչ մը վաղ «աստնազպիր էր Եւսեպոս ճարտարագետ» իսկ Բ. Թրգմ. «Հանաոր եւ բանասեր յոյժ էր նա» (Անդ. էջ 282):

կատուն բան» (ՄԿ., էջ 33). «զճարտասանացն «իշխան» (= աստն) արհեստ» (Մասեան. Խորեն. Վեներա. էջ 396). «ոչ էր պարտ...» զգորութեան յոյս քաղութեան հիշելից եւ կանանց որդերգական «իշխ» (ՄԿ., էջ 41). «որպէս յայտնէ «իշխ» առ ի քէն» (Պղոս. Յրամ. Մեղիս, Վեներա. էջ 120), «որպէս «իշխ» Լուսնորս = որպէս ասէ Լուսնորս (ՄԿ., էջ 110)՝ ինքնին կը մէկն Մագիստրոս (տես 4 հատուած եւ 14 հատ. Թիւ՝ 14):

4. Տարբերուն = Անտեղի, օտարոտի: ԱԳԻ. կը մեկնէ այս բառը իրր՝ «խորթ», «օտարասիրտ» (վերջինը՝ բնիկուն, բնիկեւ. «որեւ բառէն առեալ». նոյնպէս եւ Երմ.). կը պահենք ՀԲԿ. ի «օտարոտի» բառը, զոր ինքնին Մագիստրոս գործածած է՝ «տարբերուն», բառին դիմացը (տես 1 հատուած): կը յաւելունք «սեւ» նշանակութիւնը, քանի որ Մագիստրոս (ՄԿ., էջ 207) նոյնիմաստ տեղ մը կ'ընէ. «զայս քեզ ասել զորք եւ զարշահ եւ ոչ «սեւ» է, որմէ դիւրեւ կը հետեւցուի յաղորդ»:

5. Տրամակոչ = Պատշաճադոյն, զորք եւ զարշահ: ԱԳԻ. եւ Երմ. ունին այս «տրամակոչ» բառին դիմացը՝ ինչպէս նշանակութիւնը, բայց հոս ի՞նչ գործ կրնայ ունենալ «տրամոչ», չենք գիտեր: Կրնայ թերեւս տարբերակ հակադրելու համար հոս ալ՝ Մագիստրոսի (ՄԿ., էջ 204) գործածած «հարաւոր»-ը նկատողութեան առնուիլ:

6. Փատողանալ = քարծրանալ: ԱԳԻ. եւ Երմ. կը մեկնեն այս անանգի բառը՝ «քարծրանալ, քարծրով Մագիստրոսի գրածներն» ինչպէս Դրդ. հատուածէն եւ այս 11 հատուածին յաջորդ բառերէն յետեւան պիտի դայ, ինչպէս, ինչպիսիք համար, պէտք է մտաք բարձրանալ, վերամբարձնալ: Կերպ կերպ եւ այլ բնիկ այլը ձեւերու մէջ մասն է այս՝ «փատողանալ, բառը. Պր. կոստանեանց ունի՝ քաղաքացի, (իսկ տարբերակներէն մին՝ ճիշտ ձեւը՝ քաղաքացի. իսկ միւսը՝ քաղաքացի). ՆԲ. Անա. եւ Վիեն. ունին՝ քաղաքացի. Էմ. ուղիղ տպած է՝ քաղաքացի, բայց տարբերակներու մէջ կը նշանակէ՝ քաղաքացի, կազմութիւնը:

7. Շորթի = խելամուտ լինել (քանի մը իմաստը) հանել: Վերը (Հատուած 10, Թիւ՝ 3) յիշեցնել «սեւ» բառը, իրր՝ «կարծրագոյն, զօժաւար հասկանալի», ուրիշն

բային իմաստը՝ զոր կը յիշեն ԱԳՐ. եւ ԵՐՄ. իբր հաւել, կրնանք մեկնել՝ իբր "լաճել, իստալ իւրեւ, ինկաւոր ԷԼԼԵՆ", Արգէն չարիքն նիւթական նշանակութիւնը՝ իբր յաճախել, զոր կը յիշեն ԱԳՐ. եւ ԵՐՄ. "ի բաց հանել, ծանօթ է. (զմագարիան) զոր ոչ գուն եւ ոչ ինքնակալ թո չարիքէ կորեքն" (8^{րդ} գարէն) (Արք. եւ Վկայ. Հտ. Վնենտ, էջ 497). "եւ նա վաղվազակ չարիքի քէն զթագաւորութիւնդ թո եւ տայ այլում" (Ուրիշարեւն հայ. Բարեւոյ Վարքը ի Վարք եւ Վկայ. Հտ. Վ. Վնենտ, էջ 150). "ոչ զք է ամենեւին որ ի նմանէ չարիքէ կարիցք զարարիչս իւր. (Կոչ. Ընծայ, Վինենտ, էջ 197), ինչպէս ըսինք՝ այս վկայութեանց մէջ չարիքի միայն նիւթական յաճախութեան վրայ է խօսքը, իսկ Մագիսարոս՝ փոխարեութեամբ կը գործածէ, ջնջելու է Էմին. ի եւ Պր. Կոստանենցի տարբերակներու՝ չարիքէ ձեւը (Ի ի եւ է շփոթութիւն)։

8—9. Ի ներացիկ մակառութիւնս = ի պիտանի մնկնութիւնս։ ԱԳՐ. ի եւ ԵՐՄ. ի մարան վկայութեան վրայ յիցեալ՝ ձեռագրաց եւ ապագրութեանց մէջ այլ ընդ այլ գրուած այս բառին կու տանք այս գրութեան ձեւն ու նշանակութիւնը։ Արգ. ԱԳՐ. եւ ԵՐՄ. մարան իր վկայեն "նէրոյնի" = պիտանի բան, անշուշտ "խօսքի ձեւնութիւն, բացայայտութիւն = մակառութիւն, հասցնել ուղեւոր։ Քանի մը օրինակներու մէջ տեսնուած մագիսարիւն" որ կը նշանակէ խափարիւն, գիտութիւն, պատճառ եղած է՝ մագիսարիւն բառն անբեր ծանօթ՝ մագիսարիւն բառին հետ փոխանակելու շատ մեծ անմիաբանութիւն կը տիրէ՝ ինչպէս ըսինք, այս ներքին բառին նկատմամբ. Պր. Կոստանենցի տպագրութիւնն ունի՝ ի ներքին (իսկ տարբերակն է ներքին), ԵՐՄ. (վերջին տարբերակն մէջ՝ է ներքին) ԱՅՄ. եւ Վինեն. օրինակներն ունին է ներքին։ Պէտք չէ զարմանալ այս տարբերութեան վրայ, գրեթէ — անծանօթ հայերէնով գրուած գրութեան մը մէջ՝ երբ անձանաչելի կամ անսովոր բառ մը հանդիպի, գաղափարողներ կամ օրինակելու ատեն անզուգումութեամբ եւ կամ անորոշ իմաստ մը որոշի փոխելու միտմով (եւ երբեմն միայն՝ շարափում) գիտաւորութեամբ, ակամայ իսկ իրենց գրչին ծայրը կը գծէ՝ ականջին ու մոքին ծանօթ բառ մը. ուստի ներքին անյայտ բառին՝ ներ-

լինջ կամ ներքինի փոխելը շատ գիւրին եւ — հաւանական է։ —

Մագիսարոս ուրիշ տեղեր "պիտանացոյ", եւ "ագալ" (= օգտակար) բառերը գործածած է. "օգոնոյն յայսպիսի իմաստուն տունէ" (Մկս. էջ 98). "յարհատ պիտանացոյ տանեալ" (Մկս. էջ 235). իսկ ընդհանրապէս՝ համեմատել ամբողջ իմաստին ծանօթ (այսինքն՝ "խելամովն լինել ի պիտանի մեկնութիւնս") "յայսպիսի տկարագոյն մտածութեանէ կոմիմ զքեզ ի բաց մղել" (Մկս. էջ 114)։

10. Ներում = ըստ որում։ Այսպէս ԱԳՐ. եւ ԵՐՄ. միաբան։ Յատուկ այս դարձու հայերէնին՝ էր նշանակութեամբ. "հագնեցութիւնս այս ոչ ըստ որում հագնեցութիւն է ման քերթածոց" (= հագնեցութիւն ըլլալով, կամ էր հագնեցութիւն, Մկս. էջ 33). "ըստ որում ոգէ Հոմերոս" (Անգ. 110), "նէր կը գտնենք ըստ նշանակութեամբ" ի մէջ այլոց, նաեւ ԱԳՐ. ի առաջին էջին "Երկնութիւն բառից քերականին, ցանկին մէջ, ուր գրուած է՝ "նէրոս" = ըստ արուեստին", "նէրոս" = ըստկուս։

11. Նպաստ եղելոց առ ի մէնը = նպաստ եղելոց ի մէնը. այսինքն "ի մակառութիւնս" ըստ որում նպաստ եղելոց առ ի մէնը" = տուեալք քեզ իբր ի նպաստ ի մէնը։

Մագիսարոսի զայրացած միտքը կը յազարի օրսի բարութենէն եւ բարձրավիզ հակաուսուրդին ջանքախումբ բաւական կը համարի խրթին բառերով տանջելով միայն անոր միտքը, բայց կը քաջալերէ զինքը, որովհետեւ կ'ուզէ որ հակաուսուրդը ճշմարտ իմաստասիրութեան հետամուտ ըլլայ. "մանանց իմաստասիրել քեզ ոչ խուսափեմ" (Մկս. էջ 203). "եւ ինձ յոյժ ըզմալի է տարիանս լինել եւ զանձուկ խառաղատանաց եւ խոհեմակալ թո խնդրող ընուլ" (Անգ. էջ 202), "եւ որովհետեւ Մագիսարոս համոզուած է թէ՛ "եւ այս կատարեալ իմաստասիրացս է հանձար յարգել է քորնէ կոյ յառաջոցնուել (զայլս)", (Մկս. էջ 226), անոր համար իբր կողմանէ կարելի օգնութիւնը կ'ընէ. "եւ ինչո՞ւն այս օգնութիւնը, որպէս զի "առաջոցն" ոչ բացալիս 888 յաջորդ 12 թիւը։

12. Առողջացիս = զորացիս: Եւ այս վերջին բառով կ'ամրողջանայ՝ այս հասուածիս ալ պայծառ միտքը. «Քեզի ի՞նչ նպատակ առաւ զարկած պիտանի մեկնութիւններն իմաստասիրելու եւ լուծելու համար» զօրանաս»:

«Առողջանալ, կամ «առողջանալ» եթէ ըլլար այս բառը, բնաւ խնդիր չէր վերջներ սակայն Մագիստրոսի լեզուին մէջ՝ «առողջանալ» ալ երբեմն ի՞նչ նշանակութիւն ունի, Համբարտէս այս նշանակութեան համար. «աստուած եղէն գրող իմաստութեամբ առօրեալ (= զօրացած) տամ պատասխանի» (Վարդ. եւ Վկայ. Հտ. Ա. Վեներ. էջ 536) եւ գտականը՝ «գեղեցկութիւն եւ առօրեայ մանկան» (Սոկր. Պտմ. Մեռ. Վ. 8. Մով. Վրջպատ. 1897, էջ 181). «բերապատիկ շնորհս եւ պտուղ ծննդոց իմաց աշխարհեան եւ առօրեային զայս համարմբ», (Մկ. էջ 23).

Այս 11րդ հասուածին մեկնութեան համար՝ բաց ի կիսադրութենէ 1, կամ 2 բառերու վրայ պատճառաբանեալ փոփոխութիւններ ըրինք: Ար համարակիցը ըսելու հասուածիս իմաստն յեականս ճիշտ լուծած ըլլալու նկատմամբ՝ զմեզ բնաւ տարակոյս կամ վարանք չի պաշարեր: Բայց բանասեր ընթերցողին մտաց մէջ ալ կասկած չժողու համար՝ Մագիստրոսի թղթերու համապատասխան աշխատել կոչուածներով զօրացնել զանոցինք մեր խաղարկութիւնը:

13.

Տարիսը՝	ցանգ	տածել՝	եւ
Յոնիս	ցոնի	Գործել	եւ

պատսկայել՝	եւ	բուծել՝	զի
Ինչիւն [Գործելի] եւ		Կոչուել	նի

բաղածեալ՝	բեկտեսցես՝	բախտեսալ՝
Կոչուել (?)	Կոչուել (?)	Գործել (?)

զեղումն	զնդակին՝	ի ստադին՝
Կոչուել	Կոչուել	Կոչուել

Գիտելուին, Գեռ այս հասուածին ընծութեան միջոցառ չեղած՝ կանխեմք ըսելու, թէ արշափ գիւրին կ'երեւայ՝ առաջին ակնարկով ասոր մեկնութիւնն, այնչափ մեծ դժուարութիւններ ունի, ըստ բառակնի

աշխատութիւն պատճառեց մեզի, ինչո՞ւն, Գեռ այսոր ալ հասկցած չենք: Այս բառերու լարիւրին թոյնն ընդհանուր իմաստ մը կրցանք — բռնի — կորզել հանել, բայց թէ յայտ յանդիմանութեամբ տեսակ մը ստուգութեան կրցանք հանել, չենք կրնար պնդել: Կրնայինք իբր անըմբռնել հասուած մը, բոլորովին զանք ընել ասոր մեկնութիւնը, սակայն ի՞նչ շահ, ի՞նչ օգուտ պիտի ունենայինք՝ այս շատ դժւար միջոցը գործածելով: Մենք տրեմեցանք, կը խոստովանինք. բայց այսու ամենայնիւ բոլորովին զանք ընելն անօգուտ համարեցանք: Թեեւ աս բառակուսական, սակայն կը դնենք հոս մեր խաղարկութեանց արդիւնքը:

1. Տարիսը = ցանկամբ: «Տարիսը = ցանկամբ» Ագր. Միջնագրեան մասնաբաժնի գրաց զով այս նշանակութեամբ սովորական բառ մը. ոսկեգարուն մէջ չկայ այս բառը: Զատ երբեք, Գործել, Գործել, որ միշտ «ցանկամբութիւն» նշանակութեամբ գործածուած է իբր «բնագր»։ Այդ բառն ալ, ինչպէս կը յիշէ արդէն Ն. Բ. ունի 1 կամ 2 անգամ գործածութիւն ընտիր մասնագրաց զով. իսկ ստորին դարերու մասնագրութեան մէջ շատ յաճախագէտ է. «Գիւլարգոր բղախահասան ախարն յեղազեղեալ առօրե ի նա» (Մ. Կաղանկ. Էփ. 1860, էջ 74 իսկ Շահնաւ. Տարի. Ի Պարսիս՝ էջ 196): «Յոնիս», իբր շահնաւ ա. Գ. Բ. 1890, էջ 285). «(Կեանք) որոյ ամենեւին փոքր ամենայն կենդանի ի բնութենէ ունելով առօրեայ» (Պղտ. Տրամ. Միջնագր. Վեներ. էջ 219): Իսկ տեղ մը միայն կայ իբր պարզ ցոնի-նի (ոչ բնագրական), այսպէս. «ձեռնարկելոյ ամենայն Գործելի» (Պղտ. Տրամ. Եւթիփորոն, Վեներ. էջ 145): Բերեմ զանազանելու է Գործելի Գործելի: Տարիսը՝ ինչպէս ըսինք, ոսկեգարուն չէ (նոյն իսկ եթէ գտնուի 1 կամ 2 անգամ ի ձեռագիրս): Մագիստրոս Գործելի իբր «փափաք» կը գործածէ հետեւեալ տեղը. «Իսկ ինչ յոյժ ըզմալի է Գործելի ինչիւն եւ զանձուկ խաղաղասանաց եւ խոհանարան թո ինչորոյ ընուլ» (Մկ. էջ 202):

2. Տածել = դարմանել (Բարդուղիմ.), ինչպէս ըսելու Եւթիփոր. (ա. Վարդ 4 թիւ). «Գործելու դարմանելու զորոս եւ զայրիս Գործել» (Մկ. էջ 39):

3. Պատսկայել = ժողովել [սովորելի] հոգալ նշանակութեամբ. այսպէս ունի Գ

Ագր. իսկ երմ. պատկերները: Բերեւս հետի
չըլլայ մեր “պատկերներն” էն: Չեռագիրները
քիչ կը տարբերին:

Ուստ. պատկերները: ՆԲ. եւ ՎԻՆՆ. Անտ.
եւ ՆԻՄ. պատկերները:

- 4 Բուծել = բուծանել (նշանակում), ըստ
Ագր. ի եւ երմ. ի սնուցանել: “Սնուց եւ
խրատանացն (Պշտ. Տրամ. Եւթիփ, էջ 86),
ստալինը նիւթապէս, երկրորդը՝ բարոյապէս,
գոր ուրիշ տեղ մըն ալ կը գտնենք այսպէս
խրատու կից, “սպա եթէ եւ անուր իմն ուղիղ
եւ իւրա յետ այսոցիկ հանդիպեցի” ողջ
ընաւ եւ բողոքովն ի մեծէն ճողողորեալ
խօթութենէ լինելիքն (Անգ. էջ 111):
Արդէն կը ցանկայ Մագիստրոս” դիւրագոյն
բառերով հրաւիրել ընթերցողն ի սկզբան
անդ որ “սնուցուի”. “զի նախ միւսեցին ի
գրուես մեր, մեծանելով ի խրատանութիւնս
սուղ ինչ կերպիւն” (Մկս. էջ 203):

- 5-6. Բաղածնալ բնկտեսցես (?) = վա-
սնալ փշրեսցես կամ կործանեսցես:
Ըստ ի ահա՝ գլխաւոր դժուարութիւնը:
Մագիստրոս ունի տեղ որ “հոլեւոյ քիչն”
(Մկս. էջ 19) բայերը քովէն, որ ըստ
նշանակութեան ազնւոյ մ’ունին մեր բայերուն
հետ: Ագր. եւ երմ. ունին “Բաղածնալ” =
վնա, տկարութիւն: Բայց քիչով բային
նկատմամբ կը լռեն թէ Ագր. եւ ԹԷՆՆ. երմ.
“Բնկտել” բառը կայ մատենագրութեան
մէջ. “Բնկտել եւ մտնել զընթացս” (Ոսկ.
Պաշ. Ա. էջ 640). “զգաւազանս անխաւաց
բնկտեսցէ, (Սիրաք. տպ. Վենես. Փղքրագիր,
էջ 123) տ. նոյնպէս քիչով (Ոսկ. Պաշ. Ա.
էջ 224, 781). “Բնկտեսցի շուրջ գնովաւ
շառաւեղք Թերակատարք” (Իմ. Սողոմ.
Դ. 5): Վեցերորդ. եօթներորդ. դարու մէջ
ալ կը գտնենք այս բառը. “գտին զայն
իւրծանալ եւ քիչով” = նոյն տեղը քիչ
մը վերը՝ “իւրծանալ եւ քիչով” (Վարք եւ
Վկայ. Հտ. Ա. Վենես. էջ 173 եւն եւն).
“Վնասուելով կործանել, այդ, իմաստ մըն է,
բայց նախընթաց “խնամելն ու դարմանելն”,
հետ” իրք անընդմիջական արդիւնք, ինչպէս
կը համեմատի, անկարելի է ըմբռնել:

Մի միակ ելիչ հնչող մը կը մնայ, կարելի
է փոխարեւորութեամբ “անշէլ եւ կուշէլ”,
նշանակութիւնն ալ այս բառերուն, այն
ատեն քաղաքաւար իմաստ մը կարելի է
հասնել: Մենք կը նշանակենք կ’անցնել,

չենք համարձակիր վնասել: Արդեօք յն.
ստալինը Բաղ-ածնալ հետ կայ տանելութիւն
մը, իբր հառաչել, լսել: ՍՈՒ. ունի Բաղ-ածնալ
= ի միասին տանել, բերեմ. Բաղ-ածնալ =
ի մի բերան. (Համեմ. “ի մի տանել”
1 հատուած):

Բնական է այս ամէն դժուարութիւնները
կը նկատենք՝ բնագիրն ըստ կարելւոյն ան-
փոփոխ պահել ուղիղով, ապա թէ ոչ՝ բնթէ
“բաղածնալ” էն յառաջ “մի”, բառիկը
կարենայինք նշմարել, ամէն դժուարութիւն
կը հարթուէր:

7. Բակտերեալ = վարժեալ (?): Պիտի համե-
մատելիք այս անմասնութ բառը յն. ԲԱՄՔՐԵՍԱ,
ԲԱՄՔՐԵՐԱ բառին հետ, բայց յունարեւը կը
նշանակէ “յենուլ, կրճիկ գաւազանի մը
վերայ”, տես հայերէն բեկղ (բեկուղ ?) =
βάκτρον, bacculus գաւազան: ՍՈՒ. ունի
Բաղ-ածնալ, զբաղման այսինքն զմարտիկ ուսու-
ցանմ, վերջէս: Բայց մենք բողոքովն իսկ
առարկուական կը համարինք գոյութիւնը
այս բառին, որուն ուղղագրութեանը չենք
կրնար հաւատալ. եթէ յեցեալ՝ ձեռագրաց
մէջ սովորաբար նշմարուած գրափոխու-
թիւններու. “պատկերներ” կարենանք փո-
խել “բակտերեալը” ազատած կ’ըլլանք այս
հատուածին ալ իմաստը:

Ինչ պատճառ կրնանք ունենալ այսպիսի
առաջարկութիւն մ’ընելու: Մագիստրոս առ
կիրակոս գրած 477 (Մկս. էջ 110)
թղթին մէջ յառաջ կը բերէ իւր պատճառ-
ները թէ ինչու բաղմութեան առջեւ չէ
ուզեր յանդիմանել զինքը. պատկերներ է.
“զոր մեր ի պատկերնս պատ առեալ բազ-
մութեան ոչ կամեցաք զբեկ իբր անտերեակ
ի ձեմարանիս, զի արտմեցիս (== ոչ կամե-
ցաք զի արտմեցիս իբր զագէտ ոք)” ուր
խոսած էր ինքը՝ կիրակոս: Այս բառին
առջեւի հարցական տեղէն խախտելու մեծա-
պէս պիտի նպաստէ Մագիստրոսի հետեւեալ
վկայութիւնը. “զի այնու պատկերնս ման-
կանց ձեմարանին զգաստացեալք զուղղագոյն
խոկացին խոզմանս” (Մկս. էջ 233): Եթէ
միշտ “լաւագոյն ձեռագիրներ գտնուիլը”,
ներեք մենք մեզի որոշ իմաստ մը յատկացնել
այս հատուածին, կ’առաջարկենք կարգաւ
այսպէս . . . “զի պատկերնս” կար-
կեսցիս եւ կարծեսցիս զլեզու (զլեզու =
կամ՝ բերանոյ քոյ) ի բազմութեան

միջի. == որպէս զի անշնարով բազմութեան մէջ բերնի լեզուդ ընծաւ»;

8. Գնականին == բերանոյ, գլխոյ: Այս բարձրագոյն նշանակութեան առջին հարցական նշան մը չտեսնելով պէտք չէ զարմանալ ընթերցողը. վասն զի Մագիստրոսի լեզուին մէջ իւր-ի կ'անուանուէր՝ քուսէր կամ քուսի, թէպէտ բառագիրներու մէջ չկայ այս նշանակութիւնը, սակայն — trotzdem! — այս նշանակութիւնը փոյս-նշան ունի. «(շատ առածային շրջաբերութիւնն) . . . ի քուսի-թեւի մարմնով զստ կապեցին, զոր այժմ իւր-ի ասեմք, որ եւ աստածային իսկ է, եւ այնոցիկ՝ որ ինչ է մեզ, ամենեցուն տիրեալ» (Պապ, Յրաման, Եւթիփ. Վենետ. էջ 112). — «Զծախն զվէճն (որուն միայն տղան իւր-ի կտրուած էր) ներկեալ արեամբն նորա, եւ հետ զնղին ի քարին, որ նշանակեալ ունէր գգիւն շափոյ զնղին» (Վարք եւ Վկայ. Հա. Ա. Վենետ. էջ 217). «Երաշխատք ընդ իմ ետու զզոնի սրտոյն (== զգրուի), (Անգլ. էջ 34)՝ Ատորկութիւն մը կրնայ յառնել. քուսի, քուսի, այն կրնան իւր-ի նշանակել, բայց «լեզու բերանոյ», շատ ջուր կը վերցնէ, Սեր պատասխանաւ ի հարկէ քուսի == տօճառ գիւրաւ կրնար կրտսէ իւր իւր-ի == քեփալի հասկոցիւ: Արդ քուսի որ Մագիստրոս զնկարկոս շրջոցնեւ գիտաւորութիւն ունէր, չէր քաշուեր քուսի ալ իւր իւր մարմին՝ քուսի, իւր-ի անունը տալու: Եւ այս այսպէս է յունարէնի մէջ. քեփալի կը նշանակէ յունարէնի մէջ եւ բերան. որ, օժոն քեփալի γάδος φωτός == որչափ որ դիւցազնն քեւեւ կրնար տանիլ, այսինքն՝ որչափ բարձր որ կրնար (գոչել): «Κεφαλὴν καὶ γλῶσσαν ἄκραν ῥιπέτι θέριας == զբերան եւ զլեզու սուր հնձեալ արկանէ: Կ'ենթադրենք որ այս կարճ պատասխանով կրցանք ընել այս առարկութիւնը: Բայց նոյն իսկ եթէ այս անվիճելի՝ յունարէն, ցուցումը պակսէր, պէտք չէ աւելբէ

կործնեցել, որ այսպիսի առիթներու մէջ Մագիստրոս բառերու շատ խոճապառ շարժորութիւն գարնողներէն չէր, ապա թէ ոչ ինչ-ոչ անհամարձեց պիտի չըսէր ինչպէս-որ. եւ սակայն ըսած է. «բանգի ինչպէս-որ գերեմի՝ ունի նշանակութիւն, (Մկ. 111). իսկ որ-ի տեղեր կը գործածէ ընական նշանակութեամբ. «զի լուսնի ինչպէս-որ (ճիշտ մը՝ ինչիս) ինչ-որ == պատուանի բտրուն պէս՝ վերաբերեալ գեղեցեցին այս անգոր օտաւորութեամբ» (Մկ. էջ 203). «սխրագիւն է քեզ հազար (== Դարս), սակս գրեցոր քո ընդունութեան եւ ինչպէս-որ զովութեան» (Մկ. էջ 96)՝

9. Ի ստաղին == ի ճնմարանի [բազմութիւն]: Ծանոթե՛ք Στάδιον իւր ասպարեզ (600) յ. կամ 659 հոմ. ոտը. միշտ որ-որ կամ որ-որին կը թարգմանուի (տ. «Հ. Ամս. 1894, էջ 85). Բազմութիւն մասեւեարական վկայութիւնները զանց կ'ընենք: Մակայն Ժանկաճիւն Մագիստրոս որ ներշնչ կ'ուզէր իւր հակառակորդը՝ որ-որ կը գործածէ՝ ճնմարան, բնութիւն տեղ. «որ ոչ երբեք ի որ-որին ինչպէս-որ կ'ընտրուի» եւ քերական ճնացեալ. . . ի մոռացումն այս պիտի մասնենի. . . անկանել» (Մկ. էջ 9). «զոր մեր ի պատկանածաց դուր անուր (== գրեւորած) բնութիւնն (Անգլ. էջ 111). 2ին կը կրթէին որ-որին մէջ. կերական անկիրթ լեզուն կ'ուզէր Մագիստրոս ճնմարան մէջ կրթուած տեսնել, եւ կը փափաքէ իւր-ի ու իւր-ի, որովհետեւ յառաջունը ճնմարան մէջ կրթուած չէ կրթական լեզուն. «բայց յայսպիսի սկարբոյն մասնութեան կամիմ քեզ ի բաց մղել, զի շայն-ի անդր-քուսի» (== կերականին) միշտ ըսածները) Խոստատ ու ինչիւ իւր ըստ իւրի ճնմարանի հասանէ (== կանխաւ ճնմարան մէջ չկրթուելէն յառաջ կու գայ» (Մկ.

1 Անի. Գիրք Առաքելի. Վենետ. 1804, էջ 98. «Հարցոյս ի քուսի պէն եւ երբ ի հուր քուսի քուսի մերայն» միւս համապատասխան օրինակներու մէջ կ'ըսուի պարզապէս. «Բիւրք բիւրք մարդիկ» միայն էլ 108 յիշատակուած օրինակն բոլորովին անբեր գրեւորութիւն ունի. բայց յիշատակուած արժանի է. «Երայց քուսի քուսի» եւ եւ հայտն գրեւոր քուսի քուսի միշտ արտաքին. եւ երբեք հայտն քուսի քուսի ի ներքս պիւր քուսի» բայց (1). եւ որ հայտն էր եւ բառի մէջ քուսի ի ներքս:

2 Իսկ որ. Թորոքեանի «Հ. Ամս. ի մէջ հրատարակած նոյն օրինակին մէջ կը կարդանք. «բանգի ինչպէս-որ քուսի անիւ նշանակութիւն» (Անգլ. 1892, էջ 166)՝ 3 Մագիստրոս բնութեան անհանգիստ զգումն ու զգոյց պէտք է անպատեհաւ կարգով դր. Թորոքեանի անհանգիստ քուսի քուսի քուսի քուսի նշանակութեամբ ալ օրինակ մասեւեարաց քուսի եւ կը գտնենք գործածուած. ա զգոյց օրինակաւ. «Երբեք ճնմարանի ինչպէս-որ քուսի նորա» (Վարք եւ Վկայ. Վենետ. Հա. Ա. էջ 628). «Եւ ինչպէս-որ քուսի . . . ի վայր կոյս կոսեալ անհանգիստ քուսի» (Մկ. Գաղտնի. էջ 323). Իսկ ինչպէս-որ ինչպէս-որ ինչպէս-որ քուսի» (Անգլիկ. հր. Ա. Մագիստրոս Բ. Գաղ. Գաղտնի, էջ 378) եւ եւ:

էջ 114). որուն իբր ամբողջացիւն կը ծառայեն Մագիստրոսի հետեւեալ խօսքերը.
 «Իսկ եթէ իշխեալ էր քո յայտ՝ ուրիշ միջանակի եւ վերեւանեալ զ... բանաստեղծութիւնն» (Մկս. էջ 107):

13.

Ռատնագոյն¹ յայտ՝ եւ ռատնայ²
 Գըլ-Գըլ յայտի՛ եւ հոյա [խալ ի՛մ]:

ախորժիմ տիտանել³ եւ ռատնայ⁴
 իմի՛ Գըլ-Գըլ եւ ռատնայ⁵

յակըարութեան⁶ յարատեւանալ. եւ
 յոթագոյնեան⁷ յարտեւել. եւ

ընծոնել⁸ ներծրարար նեցուկ գլխով ունն⁹.
 Գըլ յի՛ նեցուկ զնեւանել.

եւ ոչ ծաքեմ¹⁰ մախելով¹¹ զի մի՛
 եւ ոչ ընդհատեցան¹² նեւանելով, չէ մի՛

մախելով¹³ եւ ծիրեալ մեղկեցիս:
 Դեւանել [ձեռնեւ] — ձեռնեւ ձեռնեւ:

1. Ռատնագոյն = Բաշագոյն: Կայ ԱԳՐ. ի եւ երմ. ի քով. իսկ ՍՈՒ. ունի ուրիշ, զոր իւր ոճով կը գործածէ. «ուրիշ» յայտ՝ եւստ ախորժիմ: ՀՐԱ. չունի այս բառը բառաշարքին մէջ, բայց ամբողջ խօսքը կը յիշէ տեղեւ բառին մէջ. կը յիշատակէ ուրիշ = իմաստուն, ներհուն, պրկ. բառ մը. այս վերջինս կրնանք նկատել արմատ՝ ՍՈՒ. ուրիշ բառին: Գեղորգ զարին պարսկերէն բառաբերող մէջ յայտ = ուրիշ բառին երկրորդ նշանակութիւնն է՝ «քաղ, կորովի»: Այս է ԱԳՐ. ի եւ երմ. ի նշանակութեան մեկնութեան հիմը եւ պահելու է այս իմաստը: Չեւանագիրներէն շատերը ունին ուրիշ, այսպէս ՄԿՍ. էջ 107. (այս) ՆՐԱ. ԱՆՈ. միայն ղիւն. ունի «նատնագոյն» ՆՐԱ. ի յիշած մէկ տարբերակը՝ ունի Ռատնագոյն, ռատնագոյն:

2. Ռատնայ = հսկայ: Այսպէս ԱԳՐ. եւ երմ. ի եթէ այս երկու բառագիրքերու մէջ պահուած լեզուք այս երբ. ուրիշ բառը, անհնարին պիտի ըլլար թէ նշանակութիւնն իմանալ, եւ թէ հատուածիս մէջ բռնած

գիրքին կարեւորութեան համար՝ ամբողջ հատուածիս գուն առաջին մասը լուստարել: «Այս բանիս [նատնայ] մէջ քաղաքին եւ հսկայ (ըլլալով), կ'ըսէ Մագիստրոս Կիրանիս:

ՀՐԱ. բառաշարքին մէջ չունի այս բառը, բայց ծանօթ է իրեն եւ — հոյա իմաստով (այս. տեղեւ բառին տուած մեկնութեանը մէջ.) իսկ տեղեւ բառին մէջ ալ կը յիշէ, բայց եւստ ձեռնով, ինչպէս վերը տեսանք՝ իւր հակառակորդին համեմատութեամբ՝ հոյա, միւս, միւսին կը համարի ինք զինքը (եւ կարծես՝ իրաւամբ) Մագիստրոս: Առ Կիրանիս ուղղած նամակի մը մէջ (ՄԿՍ. էջ 115) ըսելէն ետքը թէ՛ Յոյները միայն եւրոպացիներն են, իսկ զորք միւս մասեալ գիտութիւններն՝ եւրոպացիներն են, քաղաքացիներն են, եգիպտացիներն են եւ յիմպագոյններն են առած են՝ «զայսն յայլմանէ թարգմանեալ եւ ժողովեալ», կը յաւելու այս նշանաւոր խօսքը. «եւ այս սակաւութիւն քեզ նշանակութիւն ի մէջը, զի ծանոցես, եթէ ի ձեռք թարգմանեալ երբեմն, այն իւրիշ ուրիշ ուրիշ» (էջ 116) այսինքն. այս քանի մը խօսքերը համառօտիւ կը նշանակեմ, որպէս զի գիտես, թէ երբեմն ձեռքէ թարգմանութիւններ կ'ընէինք, բայց հոյա հոյա՝ ուրիշ իւրիշ ուրիշ ուրիշ քեզ, որուն կ'ըսենք մենք գրական առակով մը. «երբեմն ձեռք աշակերտը, բայց հոյա՝ վարդապետը»: Յետեւեւ հոյա այս ուրիշ բառին՝ ձեռագրաց եւ նպագրութեան մէջ առած այլ ընդ այլ նպագրութեանը. ՍՈՒ. կը գրէ եւստ. էմ. (տարբերակ)՝ եւստ. էմ. (այս) ԱՆՈ. եւ Ատտան. եւստ. էմ. եւստ — փա. ղիւն. եւստ. իւրեմն ուղիւ՝ «ուրիշ» եւստ. էմ. ձեռն. վերջինս պահած են՝ էմ. (տարբ.) եւ ղիւն. իսկ «եւ» ինք պահած են ամենքը: Գիրաւ կը մեկնուի եւստ. ձեռն. մէջ ի վերջուիլը:

3. Տիտանել = դայեալ: Մի եւ նոյն իմաստով ունի Մագիստրոս «էրտադեւել» (ՄԿՍ. էջ 236): Շատ քիչտ կը մեկնէ ՀՐԱ., բայց անելի տեղեւ, տեղեւ բառին տակ (զոր տես ի յաւորդա [հատ. 15]) «տիտան» = դայեալ, գրելով: ՀՐԱ. ի այս տեղեւ բառին իւր քիչտ տուած նշանակութիւնն ինչպէս անծանօթ է միջին «դայա» Տրաման, Միտոմ (1890, ղեկեւտ.) գրքին տպագրութիւնն յանձնեալ հրատարակչին, որ

Ագր. նոյն տեղը ունի եւ բայ՝ «յաճարել
= յոժարել», Ուրեմն «յոժարութեանդ
օգնելու յարատեւել», Մկ. ունի՝ յաւա-
րան (իսկ տարբերակ՝ յաւադան-նոյն)։ ՆՐ. եւ Անտ.՝ յաւադան-նոյն. Վիենն.՝ յաւադան-նոյն.
Էմ.՝ զլաքաքրութիւնս (իսկ տարբերակ՝
յաւադան-նոյն)։

6. Ընծոնել = շնորհել՝ ըստ Ագր.ի։ Սովորա-
կան՝ «ասլ. նշանակութեան մէկ նրբութիւնը»։

7. Զկրթմանս = զհրահանգս։ Աւելորդ է
այս յայտնի բառին շատ մը վկայութիւններ
խնդրել։ Այս նշանակութեամբ գործածած
է՝ ի մէջ այլոց, Հեանեալ տեղերը Մագիս-
տրոս. «այնու ոչ այլ ինչ նշանակէ, եթէ
ոչ խորհած եւ զի բարին իշխանս» (Մկս.
էջ 93), «յաստիկեցի իշխանս» (Ագր. էջ
235)։ Էմ. ունի տարբերակ մը իշխանս։

8. Ժասքմ = ծասկել, մանրել,
թշուառացուցանել։ Համեմատէ՛ վերը՝
«աճիւնիցն ծաքման» (Հատուած 9րդ)
գետին կործանել, կործնել, Ագր. եւ Նրմ.
«ծասկել = մանրել», Մագիստրոս «ի կոր
կործանել», նշանակութեամբ կը գործածէ
ձառնել բառը. «զթշուառացեալ ծերացեալ
ձառնել մայր նորա» (Մկս. էջ 144), Շատ
Հետաքրքրական են՝ այս ծանօթ բառին
ձեռագրաց մէջ առած ձեւերը. Մկս. ունի՝
ձառնել, Էմ.՝ ձառնել (իսկ տարբերակ՝
ձառնիւթ). ՆՐ. եւ Անտ.՝ ձառնիւթ, իսկ Վիենն.
ձառնիւթ։

9. Մախել = նախանծիլ [մախանալ]։
Սովորաբար կը գրուի մախլ, ծանօթ՝ մախլ
բառէն. «չարի առն յատուկ է մախլ ընդ
վեհագոյնն» (Ս. Աթն. . . . Ճառք. Վենես.
1899, էջ 150) «մախլ առ ի չարէն ընդ
մեր պատին» (Ն. Ընդր.՝ 2. բառք. Վենես.
1830, էջ 318) «մախլ յարուցանելով
ասկին» (Ս. Աթն. էջ 178) «մախլ» = մա-
խան» Հասուցանեն մեզ ամենեցուն այս-
պիսեացս, (Պղտ. 8րամախ. Եւթիփ. էջ 13).
«բազմաբեղուն Հնարիւք մախլեալ ընդ
մերոյս կրօնից» (Մկս. էջ 92)։

Սովեգարու Հայերէնին անծանօթ բառ մը,
որ թէ՛ իւր գործածութեամբ եւ թէ՛ իւր
բարգոյնութիւններով իսկոյն ի ցոյց կը դնէ
գրութեան միջնագրարեան Հայերէն ըլլալը։
Ջարմանալ՝ է. բոլոր ձեռագիր ու սպա-
գիրներէ Համաձայն են այս բառին գրութեան
մէջ . . . Իսկ կը ձանշան իրենց ապրանքը։

10. Մախիգեալ = անտեղեակ լեւալ [ան-
գիտացեալ]։ ՆՐ.՝ «մախլ (անգի) բառին
մէջ մեկնած է այս բառը, որ կայ արդէն
Ագր.ի մէջ, իսկ Նրմ. ունի՝ «մախլեալ =
անյայտ» (Համեմ. եւ Հա. 15, Թիւ 6)։

Զնշելու է Մկս. ի մէջէն միւս եղաւ ձեւը,
նոյնպէս Էմ. ի միւսիւ գրութիւնը. ուղիղ
ձեւն ունին ՆՐ. Անտ. եւ Վիենն.՝ մա-
խլեալ։ —

Ահաւասիկ ուրեմն այս հատուածին
ընդհանուր իմաստը։

«Բեզմէ աւելի քաջ եւ հսկայ ըլլալով՝
կուգեմ սորվեցնել եւ քու յոժարութեանդ
օգնելու յարատեւել եւ ձրի կրթել զքեզ
[հրահանգեցնելով]։ Նախանծելով [կամ
ոխտալովութեամբ] շեմ ընկճեր, որպէս զի
(գրածներուս) անտեղեակ ճառով թշուառ ու
եղկելի ըլլաս», Այս հատուածիս մէջ Դ
անճանաչելի բառեր կային. 6ը ձանցեացեալ եւ
ծանօթացուցնել, կը ճայ անստոյգ արհիւ-
րուն՝ ենթադրական կամ հաւանական
իմաստ մը որոշեցնելով՝ ամբողջ հատուածին
մեկնութիւնը չվստահելու համար, Հարցա-
կան նշանը ընդէն ապագային կը թողուի։

(Ընդհանրիւթ)

Հ. Գ. ՄԵՆԵՎԻՍԵՆ

ԱՆՆՈՒՆԵԼ ԿՐԹ ԿՆՂԹ ՍՆԻՔԻՈՐԸ

1851ին Միհրդատեանց առաջին անգամ
լոյս հանեց վաղուց կորուսեալ Համարուած Սե-
բեոսի Պատմութիւնը։

Հրատարակութիւնը կը բաղկանար երեք
Դպրութիւնէ. Ա. եւ Բ. Դպրութեանց նիւթն
էր Հայոց հնագոյն պատմութիւնը մինչեւ
8րդաւ, եւ անկէ ետքը մինչեւ Է գարու առա-
ջին քառորդը, Հայոց, Պարսից եւ Եռանգ թա-
գաւորներու ցանկը, Գ. Դպրութիւնը, որ ամ-
բողջ հրատարակութեան երկու երրորդականը կը
բռնէ, է շեմակող արշաւանաց պատմութիւնը
մանաւ որպէս, որմէ առեալ կ'անուանուի՝ Պատմ-
ութիւն ի շեմակող, ինչպէս յայտնի է բանա-
սիրաց Դպրութեանց այս զանազանութիւնը եւ-
րած է առաջին Հրատարակչէն, մինչդեռ ձեռա-
գրաց՝ մէջ կը պակսի նման բաժանում։ Այսպէս
ըրած է Հրատարակչին, ենթադրելով որ Սե-
բեոսի գրութեան կը վերաբերին նաեւ Ա. եւ